

	ГЕОПОЛІТИКА
	<p>Ступінь вищої освіти – перший (бакалаврський) Семестр: 1 (осінній) 2025-2026 навч. рік Кількість кредитів: 3 (90 годин) Форма підсумкового контролю – залік Мова викладання: українська Дні, час, місце: Французький б-р, 24/26, за розкладом Консультації: Французький б-р, 24/26, к. 35, щотижнево за розкладом</p>

СИЛАБУС

Викладач	Узун Юлія Вадимівна - д. політ. н., професор кафедри політології
E-mail	uv_uzun@onu.edu.ua
Посилання на профіль викладача	https://onu.edu.ua/uk/structure/faculty/fmvps/kafedry-ta-inshi-strukturni-pidrozdily/polit/staff/101-uzun
Комунікація	через вказаний e-mail та очні зустрічі на консультаціях

АНОТАЦІЯ

<p>Мета: опанування здобувачами вищої освіти науково-історичних та теоретико-методологічних засад геополітики як одного з напрямів соціально-політичної галузі досліджень.</p>
<p>Завдання дисципліни - це формування у здобувачів вищої освіти здатності: визначати причино-наслідкові зв'язки внутрішньо-політичних та зовнішньо-політичних чинників розвитку територіально-політичних утворень, які розвивають статус суб'єктів геополітики і є об'єктом геополітичних досліджень; характеризувати напрями розвитку теорії геополітики; застосовувати методологію геополітичних досліджень до аналізу стану та динаміки розвитку територіально-політичних утворень, регіональних і макрорегіональних відносин між ними; застосовувати науково-категоріальний апарат, сформований в геополітиці; характеризувати геополітичні епохи та причини їх змінності; визначати чинники формування систем міжнародних відносин та систем «балансу та рівноваги; пояснювати етапи розвитку геополітичної суб'єктності держав-світових гравців; характеризувати особливості розвитку геостратегій і тактик реалізації національних інтересів; реконструювати історико-теоретичне підґрунтя формування національних геополітичних шкіл; визначати чинники геополітичної суб'єктності світових та регіональних гравців; визначати стан розвитку геополітичних процесів.</p>
<p>Пререквізити: Політологія</p>
<p><i>У результаті вивчення навчальної дисципліни здобувач вищої освіти повинен</i></p> <p>знати: історію розвитку геополітики та геополітичних досліджень; історію джерельної основи розвитку теорії геостратегії та геополітики; методологію геополітичних досліджень; закони та категорії, задіяні у геополітичних дослідженнях; версії геополітичної хронології; особливості балансу відносин в історії геополітичних епох; чинники формування геополітичної суб'єктності держав-світових гравців; особливості геостратегій і тактик реалізації національних інтересів; історико-теоретичне підґрунтя формування національних геополітичних шкіл; особливості теорій геополітичних шкіл; чинники геополітичної суб'єктності сучасних світових та регіональних гравців; стан розвитку світового та регіональних геополітичних процесів.</p> <p>вміти: розв'язувати спеціалізовані завдання в сфері політології та застосовувати теорії і методи політичних досліджень та аналізу геополітики в експертно-аналітичній, політико-організаційній, консультаційній, викладацькій і громадській сфері професійної діяльності; обирати та визначати методологію геополітичних досліджень; знаходити, обробляти та аналізувати інформацію з різних джерел; працювати в команді; спілкуватися з представниками професійних груп різного рівня; забезпечувати якість виконуваних досліджень; застосовувати основи геополітичної теорії, геополітичного аналізу, порівняльної та прикладної геополітики;</p>

визначати особливості реалізації геостратегій, системи чинників, що сприяють розвитку геостратегії; використовувати геополітичні теорії, концепти та методи для аналізу геополітики гравця; професійно виконувати політико-організаційні, експертні, дорадчі та консультаційні функції на національному та міжнародному ринку праці.

володіти: аналітичними навичками, необхідними для здійснення науково-теоретичних та прикладних досліджень геополітики національних та наднаціональних суб'єктів.

Практична складова курсу орієнтована, в тому числі, на регіональні процеси півдня України, і включає кілька ключових елементів. Основним аспектом є аналіз регіональних геополітичних процесів, де студенти вивчають конкретні кейси, такі як конфлікти в Чорноморському регіоні, питання енергетичної, логістичної та ін. безпеки та вплив міжнародних організацій, а також готують аналітичні звіти, враховуючи історичний, економічний, соціальний та політичний контексти.

ОПИС ДИСЦИПЛІНИ

Курс буде викладений у формі лекцій (16/14 год.) та практичних занять (6/4 год.), організації самостійної роботи студентів (60/80 год.). Години вказано відповідно для очної (денної) та заочної форм навчання.

ЗМІСТ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Тема	Результати навчання	Форми робіт
ЗМІСТОВНИЙ МОДУЛЬ 1: ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ОСНОВИ ГЕОПОЛІТИКИ. ХРОНОЛОГІЯ ГЕОПОЛІТИЧНИХ ПРОЦЕСІВ		
1. Геополітика як напрям досліджень. Джерела та теоретико-методологічні підходи дослідження геополітичних систем та процесів.	Науковий статус геополітики. Понятійний та аналітично-дослідницький апарат геополітичного аналізу. Географічний чинник в соціально-політичній історії. Географічний детермінізм. Криза суспільствознавства та філософія «позитивізму». Скалоцентризм, редуccionізм та «геополітичне» мислення. Військово-стратегічні концепції. Військові соціологія та політологія. Геостратегія. Методологічні основи геополітичного дослідження.	Обговорення, індивіду-альні науково-дослідні завдання (ІНДЗ), презентаці, самостійна робота, презентації
2. Хронологія геополітичних процесів. Особливості до-Вестфальської геополітичної епохи.	Сприйняття часу: «хронос» і «кайрос» в дослідженні історичних процесів. Авторські версії хронології геополітичних процесів. Природні, геоекономічні та геополітичні цикли. Історія людства як зміна геополітичних домінант. Ознаки та структурні елементи геополітичних епох. Історія та географія експансії держав як історія геополітичних відносин. Геополітичні «картоїди». Динаміка процесу колонізації в історії. Перша неконкурентна ера колонізації.	Обговорення, ІНДЗ, презентаці, самостійна робота, презентації
3. Хронологія геополітичних процесів. особливості Вестфальської, Віденської, Версальської, Потсдамської та Біловезької геополітичних епох.	Чинники зміни геополітичних епох. Причинно-наслідкові зв'язки в зміні геополітичної гегемонії. Велика вісімка у боротьбі за гегемонію. Геопросторові зміни в реалізації геостратегій. Зміни характеру імперської присутності: від «територіального володіння» до «просторового розвитку». Зміни типів геополітичної залежності. Форми «центр-периферійних» відносин. Реваншизм.	Обговорення, ІНДЗ, презентаці, самостійна робота, презентації тест

ЗМІСТОВНИЙ МОДУЛЬ 2: ГЕОПОЛІТИЧНІ ШКОЛИ ТА ЇХ ВПЛИВ НА СУЧАСНІ ГЕОПОЛІТИЧНІ ПРОЦЕСИ

<p>4. Геополітика Німеччини: історія, сучасність, теоретичне обґрунтування</p>	<p>Особливості територіально-політичного розвитку німецьких рейхів. Історичні наслідки реваншизму. Формування геополітики як науки та дисципліни в Німеччині. Геополітика на службі фашистського режиму. Післявоєнна історія Німеччини: особливості геополітичного стану. Відновлення Німеччини як континентального гравця. Від паневропейського Союзу до ЄС. Багатофакторний аналіз геополітичного потенціалу та стану гео економічного розвитку. Реваншизм, нові геополітичні виклики, коаліції, загрози.</p>	<p>Обговорення, ІНДЗ, презентаці, самостійна робота, презентації</p>
<p>5. Паназіазім: теоретичні основи, історичні та сучасні версії реалізації</p>	<p>5.1. <i>Японія</i> в системі геополітичних відносин. Епоха «сакоку» та її крах в середині XIX ст. Реформи та розвиток японського імперіалізму. Особливості Кіотської геополітичної школи традиціоналістів. Японський націонал-соціалізм. Експансіоністські ідеї. Концепції єдиної Азії. Японське євразійство. Японській атлантизм. «Рах Јароніса». Доктрина «Арка свободи та співпроцвітання». 5.2. <i>Китай</i> в системі геополітичних відносин: історія розвитку. Китайський паназіазім. Система геополітичної та гео економічної конкуренції в Східній та Центральній Азії. Геополітичні завдання гравців. Їх участь у формуванні нового світового порядку.</p>	<p>Обговорення, ІНДЗ, презентаці, самостійна робота, презентації</p>
<p>6. Політика «атлантизму» та її обґрунтування в теоріях англо-американської геополітичної школи.</p>	<p>«Атлантизм» як принцип розвитку британського та американського імперіалізму. Формування, розвиток, особливості Британської імперії. Британський націонал-протекціонізм. Історія розвитку панамериканізму. Формування, розвиток, особливості США як світового центра. Теорії англо-американської школи. Категоріально-понятійний апарат англо-американської школи. Геополітична стратегія і військово-політичні тактики XX ст. Обґрунтування глобальної та макрорегіональної присутності. Поліцентричність та ієрархічність глобального устрою в геополітичних теоріях. Театри дій та типи залежних територій обох імперій. Від колоніалізму до політичної опіки. Сучасні форми націонал-протекціонізму.</p>	<p>Обговорення, ІНДЗ, презентаці, самостійна робота, презентації</p>

<p>7. Французька геополітика та її теоретичне підґрунтя. Мондіалізм та його французькі ідейно-політичні коріння.</p>	<p><i>7.1. Франція:</i> роль в розвитку геополітичних епох. Французький імперіалізм. Теоретико-методологічні підходи французької школи геополітики. «Просторова революція» 60-х рр. XX ст.. Французька геополітика та французька думка стосовно інтеграції ЄС. Геоелектроніка Франції. Форми геополітичного впливу. Геополітичні завдання в Стратегії національної безпеки. Реваншизм. Нові геополітичні виклики, коаліції, загрози. <i>7.2. Мондіалізм та теорії конвергенції</i> другої половини XX ст. Ідеї «Європи від Атлантики до Уралу», «континентальної» Європи. «<i>Нові праві</i>»: витоки та сучасні теоретичні напрями. «<i>Старі праві</i>». «<i>Нові ліві</i>». Мондіалізм: ідеї, структури та міжнародні фінансові центри.</p>	<p>Обговорення, ІНДЗ, презентаці, самостійна робота, презентації</p>
<p>8. Країни Східної та Південної Європи в системі геополітичних відносин. Національні ідеї розвитку, регіонального співробітництва та домінування.</p>	<p><i>8.1. Панславізм: історичні витоки та концептуальні версії.</i> 8. 2. Ідеї «<i>Великої Польщі</i>». 8.3. Ідеї «<i>Великої Румунії</i>». 8.4. Ідеї «<i>Великої Угорщини</i>». 8.5. Ідеї «<i>Великої Росії</i>»; 8.6. <i>Україна в системі геополітичних відносин, концепцій, ідей. Українські геополітичні концепції.</i> Завдання в Стратегії національної безпеки. 8.7. Ідеї «<i>Великої Сербії</i>»; «<i>Великої Албанії</i>», «<i>Великої Греції</i>», тощо.</p>	<p>Обговорення, ІНДЗ, презентаці, самостійна робота, презентації</p>
<p>9. Геополітика Туреччини: історія та сучасність. Пантюркізм та пантуранізм в історії геополітичних процесів Західної Азії.</p>	<p>Формування та територіально-політичний розвиток Османської імперії. Пантюркізм як ідеологія об'єднання тюркських народів. Реформи молодотурків, поширення ідей тюркізму, османізму і ісламізму Руху «Нові Османи» XIX ст. Іттіхадізм молодотурків і джадідізм тюркістів як основа конфлікту. Османізм, іттіхадізм молодотурків. Організації пантюркістів. Поняття «тюркізм», «тюркізм», «османізм», «туранізм». Встановлення Республіки в 1922 р. Політика турецького націоналізму. Відновлення ідеології пантюркізму у другій половині XX ст. Політизація пантюркізму та тюркешізм. Відродження султанізму, османізму та ісламізму. Тактика «м'якої сили». Стан геоелектронічного та геополітичного розвитку. Реваншизм. Нові геополітичні виклики, коаліції, загрози</p>	<p>Обговорення, ІНДЗ, презентаці, самостійна робота, презентації</p>

<p>10. Панарабізм та панісламізм – активні геополітичні доктрини країн Азії та Африки.</p>	<p><i>10.1. Панарабізм.</i> Історія територіального розвитку арабських Халіфатів. Панарабізм. Політична мапа Близького Сходу до та після Першої світової війни. Арабська революція 1917-1918 рр. «Епоха арабського Відродження». Релігійне питання. Рух фараонізму. Фінікійство та сирійський націоналізм. Арабська політична думка : вплив на ідеї єдиної арабської ідентичності. Боротьба за незалежність держав Північної Африки та Західної Азії після Другої світової війни.. Союзна арабська державність. Ідеї арабо-африканського союзу. Арабська весна – «доміно» в 2011. <i>10.2. Іслам та панісламізм.</i> Релігійно-політичні течії, мазхаби, тарікати. Ісламська концепція світопорядку. Панісламізм.</p>	<p>Обговорення, ІНДЗ, презентаці, самостійна робота, презентації тест</p>
---	---	---

ОСНОВНА ЛІТЕРАТУРА

1. Вегеш М., Палінчак М., Петрінко В. Геополітика в постатях і термінах : підручник. Ужгород : Гельветика, 2020. 786 с.
2. Гудзеляк І., Ванда І. Політична географія : навч. посіб. Львів : ЛНУ імені Івана Франка, 2021. 180 с.
3. Дністрянський М. Геополітика: навч. посіб. Львів: ЛНУ ім. І. Франка, 2011. 304.
4. Дністрянський М. Політична географія та геополітика України : навч. посіб. Тернопіль: Навчальна книга. Богдан, 2010. 344 с. URL: <https://bohdan-books.com/upload/iblock/aba/aba2165c11e37e3358d07a83e8b10cf2.pdf>.
5. Вегеш М. Бжезінський про геополітичні пріоритети України: еволюція оцінок. *Політика і державне управління*. Ужгород: Видавництво УжНУ «Говерла», 2016. С. 26–31.
6. Липа Ю. Призначення України. URL: <http://diasporiana.org.ua/wp-content/uploads/books/3695/file.pdf>
7. Дністрянський М. Закони геополітики: історичні міфологеми, ідеологічні установки чи реальні глобальні тренди? *Науковий вісник Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки. Серія Географічні науки*. 2013. № 16. С. 163–167.
8. Коч С. Транскордоння: простір соціального порядку та дії. Одеса: Фенікс, 2019. 357 с.
9. Узун Ю.В., Коч С.В., Регіональне конструювання в геополітиці західних сусідів України. *Міжнародні відносини та зовнішня політика держав в еру пост-правди»* / Під заг. редакцією О. І. Брусиловської. К.: Вадекс, 2018. С. 100–136. URL: <http://cis-onu.com/images/pdf/post-truth.pdf>.
10. Узун Ю.В. Привласнення простору: організація взаємодії в складних політичних системах. Одеса: Фенікс, 2021. 378 с.
11. Узун Ю. В. Геополітика : метод. вказівки та завдання до навч. курсу для здобувачів 4 курсу спец. 052 «Політологія» ф-ту міжнар. відносин, політології та соціології ОНУ імені І. І. Мечникова / Ю. В. Узун ; ОНУ ім. І.І. Мечникова, Ф-т міжнар. відносин, політології та соціології. Одеса : Одеський нац. ун-т, 2019. 152 с. <https://dspace.onu.edu.ua/items/bc8ba423-9ba4-47d9-a27e-8c68fa7634bf>

ІНФОРМАЦІЙНІ РЕСУРСИ

1. Geopolitical Futures. URL: <https://geopoliticalfutures.com/category/analysis/>
2. Geopolitical Monitor. URL: <https://www.geopoliticalmonitor.com/>
3. Geostrategy URL: https://www.ey.com/en_vn/geostrategy
4. Geostrategy.ua URL: <http://geostrategy.ua/>
5. Global Future Council on the Future of Geopolitics. World Economic Forum. URL: <https://www.weforum.org/communities/gfc-on-geopolitics/>

6. Navigating And Managing Geopolitical Risks. URL: https://www.garp.org/risk-intelligence/market/geopolitical-risks-231201?utm_term=&utm_campaign=FRM+-+Performance+Max&utm_source=adwords&utm_medium=ppc&hsa_acc=5835942607&hsa_cam=20823741101&hsa_grp=&hsa_ad=&hsa_src=x&hsa_tgt=&hsa_kw=&hsa_mt=&hsa_net=adwords&hsa_ver=3&gad_source=1&gclid=Cj0KCQjw1qO0BhDwARIsANfknv-5UQsTEe_6g8TvaxDZq54t0NuBn4vOSw5gDaWge1FOwF2g-ll1fRgaAtk-EALw_wcB
7. The Council on Geostrategy. URL: <https://www.geostrategy.org.uk/>
8. The Geopolitical Eu. The Centre for European Reform. URL: <https://www.cer.eu/hot-topics/geopolitical-eu>
9. Геополітика України: історія та сучасність. Науковий дурнал УЖНУ. URL: <http://geopolitics-of-ukraine.uzhnu.edu.ua/issue/archive>
10. Стратегічна панорама. Національний інститут стратегічних досліджень. URL: <https://niss.gov.ua/publikacii/zhurnal-strategichna-panorama>
11. Центр глобалістики „Стратегія XXI” URL: <https://geostrategy.org.ua/pro-nas/misiya>
12. Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського. URL: <http://www.nbuv.gov.ua/>
13. Електронна бібліотека підручників. URL: <http://www.info-library.com.ua/books.html> –

ОЦІНЮВАННЯ

Форма підсумкового контролю – залік

Проведення контролю результатів навчання здобувачів відбувається відповідно до Положення про організацію і проведення контролю результатів навчання здобувачів вищої освіти Одеського національного університету імені І.І. Мечникова URL: https://onu.edu.ua/pub/bank/userfiles/files/documents/polozennya/poloz-org-kontrol_2022.pdf

ПОЛІТИКА КУРСУ

Політика щодо дедлайнів та перескладання: Роботи, які здаються із порушенням термінів без поважних причин, оцінюються на нижчу оцінку (-10%). Перескладання відбувається із дозволу деканату за наявності поважних причин.

Політика щодо академічної доброчесності: регламентується Кодексом академічної доброчесності учасників освітнього процесу Одеського національного університету імені І.І. Мечникова, Положенням про запобігання та виявлення академічного плагіату у освітній та науково-дослідній роботі учасників освітнього процесу та науковців Одеського національного університету імені І.І. Мечникова (<http://onu.edu.ua/uk/geninfo/official-documents>).

Політика щодо відвідування: Відвідування занять є обов'язковим. В окремих випадках навчання може відбуватись он-лайн з використанням дистанційних технологій. Порядок та умови такого навчання регламентуються Положенням про організацію освітнього процесу в ОНУ (<http://onu.edu.ua/uk/geninfo/official-documents>). У випадку відсутності здобувача на лекції або практичному занятті він зобов'язаний відпрацювати пропущене заняття через опитування в поза аудиторний час (час консультацій викладача). Невідпрацьовані заняття вважаються незданими і за них не нараховується оцінка в балах. У підсумку, оцінені за 100-бальною системою, знання здобувача відображаються у заліково-екзаменаційній відомості та заліковій книжці.